

Dr. sc. Fani Celio Cega
Muzej grada Trogira – Trogir
fani.celio-cega@st.t-com.hr

NEKOLIKO PRIMJERA OPORUKA PLEMKINJA I PUČANKI U VRIJEME KLASICIZMA U TROGIRU

Članak obrađuje nekoliko neobjavljenih oporuka žena plemićkog roda (Quarco, Grančić) te pučanki (Slade, Šurija i Vlašić), nastalih u klasičističkom razdoblju u Trogiru, krajem 18. stoljeća. Oporuke se povezuju s kućama u kojima je živio njihov rod te su prilog trogirskoj novovjekovnoj svakodnevi.

Ključne riječi: Trogir; klasicizam; svakodnevica; oporuke

Oporuke su u svim razdobljima predstavljale važan čimbenik ne samo za pravnu povijest, povijest društva određene države, nego i za povijest svakodnevice. U oporuci se pravnim nasljednicima ne ostavljaju samo nekretnine, kuće, zemljišta, nego i sva pokretna imovina do najmanjih sitnica, uključujući odjeću i obuću, često već nošenu, nakit, posteljenu, namještaj, dekorativne predmete pa do beznačajnih sitnica.

U tom kontekstu možemo doživjeti i oporuke u doba klasicizma, pogotovo ako usporedimo oporuke plemstva i pučana.

Uloga Statuta grada Trogira u sastavljanju oporuka

Statutom grada Trogira koji je, premda srednjovjekovni, ostao važeći i u vremenu klasicizma, određena su prava i obveze oporučitelja i svih onih koji su uključeni u sastavljanje oporuke.¹ Oporuku, *testamentum*, u dijalektalnom trogir-

¹ Statut grada Trogira odobrila je mletačka vlast za svoje prve uprave (1322. – 1358.), ali je on ostao važeći i u narednim razdobljima. Ivan Lucić, *Povijesna svjedočanstva o Trogiru*, I., Split 1979., str. 406, 586. Pavao Andreis, *Povijest grada Trogira*, I., Split 1977., str. 73, 96. Najstariji do danas sačuvani primjerak rukopisa datira oko 1480. godine i čuva se u privatnoj zbirci Slade Šilović, koji su ga naslijedili od obitelji Dragazzo. Fani Celio Cega, „Statuto della città di Traù“, u: *Tesori della Croazia: restaurati da Venetian Heritage Inc.*, katalog izložbe, (ur.) Joško Belamarić, Venezia 2001., str. 187–188. Statut je za objavu priredio Ivan Lucius, ali je objavljen nakon njegove smrti u Veneciji 1708. zaslugom Jerolima Cippica: *Statuta et reformationes civ: Tragurii*, Venetiis MDCCVIII. Dva se primjerka danas čuvaju u Muzeju grada Trogira – Knjižnici Garagnin-Fanfogna, inv. br. 1194 i br. 2715 (oštećeni primjerak), sign. VIII j 25. Godine 2012. prvi spomenuti je restauriran u Državnom arhivu u Splitu (viša restauratorica Nevenka Perić-Klarić). Ivan Strohal 1915. objavljuje statut još jedanput

skom govoru *testament*,² imao je pravo temeljem trogirskog statuta sastaviti svaki muškarac koji je navršio 14 i svaka žena s navršениh 12 godina života i to u početku samo pismeno, a poslije je tu mogućnost mogao ostvariti i usmenim putem.³ Testament, oporuku mogao je pisati svatko tko je pismen (*testator*) na listu papira, potom ga zapečatiti svojim pečatom i pohraniti. Papiru je prethodno pridružen drugi list na kojem su se u sredini zapisali broj i podatci o oporučitelju, a potom je složen. Ako je sastavljač oporuke bio nepismen, pisala bi je nečija druga ruka, a u tom slučaju bi se na oporuku udario pečat egzaminatora i notara uz obvezna dva svjedoka.⁴ Po Statutu su se svake godine birali egzaminatori (ukupno šest, a od 1426. godine ukupno osam) koji su imali obvezu ispitivati sve isprave koje je sastavljao zakleti notar komune.⁵ Međutim, u prvoj knjizi reformacija određeno je da ako sam *testator* nije u mogućnosti sastaviti svoju oporuku, može je pisati isključivo općinski notar i nitko drugi, ispred egzaminatora i još dva svjedoka te je dakako o tome obvezan šutjeti.⁶ Usmeni se testament mogao sastaviti ispred tri svjedoka Trogirana.⁷ Nakon smrti sastavljača oporuke, notar je bio dužan pred kuriju (sudište) objaviti i otvoriti oporuku, te u roku od osam dana obavijestiti nasljednike kojima je ostavljeno.⁸ Bračni drug se pri tome štitio tako da mu se obvezno moralo ostaviti toliko da može živjeti, a ostalo bi obično nasljeđivala djeca ili ako ih nije imao, mogao je po svojoj volji odrediti nasljednike.⁹

Na tom su tragu sastavljane sve oporuke i plemkinja, građanki i pučanki, čije primjerke donosimo. Riječ je o ženama koje pišu svoju oporuku služeći se svojim djevojačkim prezimenom.

na latinskom jeziku. Ivan Strohal, *Statut i reformacije grada Trogira*, Zagreb 1915. Književni krug objavljuje prijevod na hrvatskom jeziku: *Statut grada Trogira*, (prev. i ur.) Marin Berket, Antun Cvitanić, Vedran Gligo, Split 1988.

² Duško Geić, Mirko Slade Šilović, *Rječnik trogirskog čakavskog govora*, Trogir 1994., str. 272.

³ *Statut grada Trogira* (bilj. 1), III., 3., 4., 128–129. Tek je kasnije u knjizi reformacija vidljivo da je od 1425. godine mletačka uprava grada omogućila to učiniti i usmenim putem, ali pred trojicom svjedoka i uz kratku bilješku, te s mogućnošću kasnijeg sastavljanja prave oporuke. *Statut grada Trogira* (bilj. 1), R. II., 7., 279–281.

⁴ Onaj tko bi je sam napisao, zapečaćenu bi je položio u sakristiji crkve Braće propovjednika ili Male braće – *in sacristia fratrum predicatorum vel minorum*. *Statut grada Trogira* (bilj. 1), III., 4., str. 128–129, 357. Poslije ju je mogao pohraniti samo kod notara. *Statut grada Trogira* (bilj. 1), R. I., 33., 199.

⁵ *Statut grada Trogira* (bilj. 1), I., 68., 39.; R. II., 11., 283–284.

⁶ *Statut grada Trogira* (bilj. 1), R. I., 33. i 34., 199–200; R. II., 32., od godine 1430., 306.

⁷ *Statut grada Trogira* (bilj. 1), R. II., 7., 279–280.

⁸ *Statut grada Trogira* (bilj. 1), R. II., 15., 287–288.

⁹ *Statut grada Trogira* (bilj. 1), III., 2., 128; III., 5., 6., 8., 129–131.

OPORUKE ŽENA PLEMIČKOG RODA

Oporuka Anastazije Quarco

Oporuka Anastazije Quarco napisana je 1789. godine u Trogiru (sl. 1).¹⁰ Anastazija je bila pripadnica staroga plemićkog roda koji se u Trogiru spominje od kraja 13. stoljeća.¹¹ Moćna plemićka loza u srednjem je vijeku imala kuće iza katedrale, pokraj južnoga gradskog bedema i kule Vitturi, uz sjeverni gradski bedem, posjed su imali i u Prigradu, imanja u trogirskom zaleđu, ostavljajući samo jednoga muškog nasljednika u kući.¹² Tijekom 19. stoljeća u austrijskom katastru navode se jedino Karlo, Mate i Špiro, ali su prekríženi, a kao vlasnici se spominju drugi. Karlo Quarco, *industriante*, kao vlasnik kuće za iznajmljivanje na dva kata s dvorištem, prekrížen je te je upisan Špiro, potom Martin Maričić pokojnog Špira, kao vlasnik prizemlja i prvog kata, i Bartol Carli pokojnog Leonarda, kao vlasnik drugog kata. Mate Quarco, kapetan u mirovini, posjedovao je dio oštećenog kaštela, ali je i on u katastru prekrížen i upisan je Bartol Carli.¹³ Prema tome, njihove su kuće bile u većinskom vlasništvu Carlijevih koji su i živjeli u njihovoj neposrednoj blizini (sl. 2).

Anastazija, rođena 1723. godine (umrla 1797. godine) kao kći Ivana (1697. – 1735.) i Domenike Caristo (oko 1698. – 1755.), šibenske građanke, imala je dva muža koji nisu bili plemićkog roda.¹⁴ Prvi je bio Petar Maroli (Maruli), splitski građanin za kojeg se udala 1762. godine, a drugi kapetan Alvise Fornesa koji je umro prije 1797. godine, kako se spominje u objavljenoj literaturi. Oba muža ona navodi u oporuci: *Anastazija Quarco: in primo voto del fu sig(n). Pietro Maroli e presentamente moglie del sig(n). Cap(n). Alvise Fornesa*.¹⁵

¹⁰ Zbirka oporuka, Državni arhiv u Splitu (dalje: DAST) – 180, AJS – III/18. Zahvaljujem djelatnici DAST-a Hanii Mladineo koja me upozorila na oporuke.

¹¹ Pavao Andreis (bilj. 1), str. 309, 311, 314, 315, 348; Mladen Andreis, *Trogirsko plemstvo do kraja prve austrijske uprave u Dalmaciji (1805.)*, Trogir 2006., str. 254–259; Nevenka Bezić-Božanić, „Trogirske obitelji u drugoj polovici 16. stoljeća (3)“ u: *Vartal* 1–2 (1994.), str. 100; Nevenka Bezić-Božanić, „Trogirske obitelji u 17. stoljeću (6)“ u: *Vartal* 1–2 (1998.), str. 125; Nevenka Bezić-Božanić, „Trogirske obitelji u 18. stoljeću (10)“ u: *Vartal* 1–2 (2003.), str. 91.

¹² Irena Benyovsky Latin, *Srednjovjekovni Trogir. Prostor i društvo*, Zagreb 2009., str. 133, 136.

¹³ Katastarske čestice 597 i 599. Irena Benyovsky, *Trogir u katastru Franje I.*, Zagreb 2005., str. 67, 123.

¹⁴ Ivan je imao dvije žene: Ružu Buffalis (1684. – 1717.) s kojom se vjenčao 1716., i Domeniku Caristo, s kojom se vjenčao 1718. Mladen Andreis (bilj. 11), str. 258.

¹⁵ Zbirka oporuka, DAST (bilj. 10). Petra Maroli, Ivana spominje Nevenka Bezić-Božanić, navodeći usput kako je dr. prava Juraj Maroli, podrijetlom iz poznate splitske plemićke obitelji, boravio u Trogiru od 1785. do 1791. godine. Ujedno iz iste obitelji spominje još i Jurja koji se oženio u Trogiru. Nevenka Bezić-Božanić, „Trogirske obitelji u 18. stoljeću (9)“ u: *Vartal* 1–2 (2002.), str. 121; –, „Marulić (Maruli, de Marulis)“ u: *Hrvatska opća enciklopedija*,

Svu svoju imovinu oporučno ostavlja sestri Margareti (*Nel resto veramente di tutti... sui beni...*), ženi trogirskog građanina Francesca Calvija Tolettija iz Bergama.¹⁶ Gdje se točno nalazila kuća u kojoj je živjela Anastazija, nije poznato, a u austrijskom se katastru ne navodi nitko iz roda Maroli ili Fornesa, ali se spominje kuća Calvi Toletti,¹⁷ u kojoj je ona i sastavila oporuku (*... fatto in Traù in Casa Toletti...*).¹⁸ Kuće Calvi Toletti nalazile su se preko puta kuća Quarcovih u sjevernom dijelu grada, kako je vidljivo u austrijskom katastru.

Anastazija je sastavljala oporuku pri zdravoj pameti sjedeći na sjedalici (*... sedendo sopra una caregha...*) u nazočnosti egzaminatora¹⁹ Koriolana Grazija te pozvanih i zamoljenih svjedoka Frane Rosettija i Matije Vukovića te bilježnika Jerolima Celio Cege. Na prvom mjestu preporučuje svoju dušu Bogu, stvoritelju svijeta, Blaženoj Djevici Mariji, Svima svetima, Anđelu čuvaru i nebesima. Dalje ostavlja 10 soldi Hospitalu sv. Duha te isto toliko za održavanje zidina.²⁰

Još od vremena srednjeg vijeka (1404. godine) trogirski građani bili su dužni oporučno ostavljati barem 10 malih soldi za održavanje i popravak Hospitala sv. Duha. Ako bi se dogodilo da se rečeno izostavi u oporuci, nasljednici su dužni podmiriti iznos. Njihova obveza bila je regulirana statutarnom odredbom, a sam se Hospital spominje i tijekom 18. stoljeća.²¹ Crkva sv. Duha koja je bila vezana uz Hospital koji je imao nekoliko kuća na različitim lokacijama u gradu, izgor-

sv. 7, Zagreb 2005., str. 107. Mladen Andreis (bilj. 11), str. 258, spominje kako se Anastazija Quarko udala za Petra Marolija, splitskog građanina, dakle ne navodi ga kao plemića. Mario-Nepo Kuzmanić, "Splitski građani: prezime i etnos (III. dio)", u: *Mogućnosti* 1-3 (2014), str. 105-106.

¹⁶ Margareta je rođena 1723., iste godine kao i Anastazija, umrla je 1798., godinu dana nakon sestre, a udala se 1745. godine. Mladen Andreis (bilj. 11), str. 258.

¹⁷ Spominje se Šimun kao bivši vlasnik stambene kuće na dva kata na Čiovu koji je prekrižen, a upisan je novi vlasnik Simeone Botta. Dalje se spominje don Giulio kao vlasnik kuće na dva kata s dvorom i trgovinom koja se daje u najam. Također se spominje kao vlasnik kuće i trgovine koje se unajmljuju, ali je prekrižen i upisana je Margareta de Celio Cega (rođena Calvi Toletti). Dakle, Calvi Toletti više nisu imali muškog nasljednika. Vlasnici k. č. 615 i 619, koji su u austrijskom katastru u vlasništvu don Giulija, poslije su postali Celio Cege. Irena Benyovsky (bilj. 13), str. 32, 68, 69, 103, 123, 160. Matične knjige trogirске katedrale.

¹⁸ Zbirka oporuka, DAST (bilj. 10).

¹⁹ Statutom je bilo određeno da se svake godine odredi šest (kasnije osam) egzaminatora koji su dužni ispitivati sve isprave koje sastavlja zakleti notar trogirске komune, a biraju se svake godine. Dužni su se isto tako potpisivati na ispravama. *Statut grada Trogira* (bilj. 1), I., 39.; R. II., 292.

²⁰ Sredstva za održavanje bedema osiguravala su se iz različitih izvora još u srednjem vijeku. Jedan je bio od samih građana putem legata. Irena Benyovsky Latin (bilj. 12), str. 80.

²¹ *Statut grada Trogira* (bilj. 1), R. II., 291–292. Ivan Lucić, *Povijesna svjedočanstva o Trogiru*, II., Split 1979., str. 1054; Irena Benyovsky Latin (bilj. 12), str. 195–196.

jela je u požaru 1898. godine.²² Usporedbe radi, ponekad je iznos bio manji kod pojedinih crkvenih osoba što je vidljivo na primjeru oporuke Jeronima Fonde, trogirskog biskupa, koji ostavlja 10 solida (... *all'ospedale di Santo Spirito, et alle mura di questa città soldi cinque giusta le leggi.*) ili trogirskog biskupa Pacea Giordana gdje stoji da će dati „prema običajima“.²³ Međutim, na primjeru biskupa Ivana Andreisa ili biskupa Michelangela Farolfija vidimo da su i oni ostavljali 10 solida, što opet potvrđuje pravilo, odnosno obvezu.²⁴

Oporuka Franke Grančić

Oporuka Franke (Francesce) Grančić napisana je također 1789. godine u Trogiru (sl. 3).²⁵

Grančići žive u Trogiru od 18. stoljeća, doseljenjem kapetana Ivana Grančića koji je vjenčao Katarinu Vitturi. Njegov unuk Ivan (muž Katarine Pinelli, ninske plemkinje), sin Antuna, agregiran je u Veliko vijeće 1793. godine.²⁶ Od Grančića se tijekom 19. stoljeća temeljem austrijskog katastra spominju samo ženski članovi: Katarina i Anđela.²⁷ Anđela se spominje kao suvlasnica kuće na dva kata s potkrovljem, čiji je drugi suvlasnik bio Josip Tacconi. Katarina se navodi kao suvlasnica zatvorene terase koju dijeli s Bublinima, nasljednicima pokojnog Augustina. Kod druge je dvije nekretnine prekrížena i upisani su novi vlasnici, i to kod kuće za iznajmljivanje na tri kata upisan je vlasnik Frane Rossignoli, te također kod kuće za iznajmljivanje na tri kata s dva dvora, dvije ruševine i vanjskim stubama upisan je vlasnik Lujo Palladino.²⁸

Franka je rođena 1729. godine kao jedna od četvero djece spomenutih Ivana i Katarine, rođena Vitturi. Dvapat se udavala, prvi put za Jakova Burića (1752.), a

²² Stanko Piplović, *Graditeljstvo Trogira u 19. stoljeću*, Split 1996., str. 97–98. Irena Benyovsky Latin (bilj. 12), str. 196.

²³ Lovorka Čoralić, „Prilog životopisu trogirskog biskupa Jeronima Fonde (1738.–1754.)“ u: *Vartal* 1–2 (2001.), str. 163; Lovorka Čoralić, „Prilog životopisu trogirskog biskupa Pacea Giordana (1623.–1649.)“ u: *Croatia christiana periodica* 52 (2003.), str. 69.

²⁴ Lovorka Čoralić, „Prilog životopisu hvarskog i trogirskog biskupa Ivana Andreisa (1611.–1681.)“ u: *Grada i prilozima za povijest Dalmacije* 17 (2001.), str. 112; Lovorka Čoralić, „Prilog životopisu trogirskog biskupa Michelangela Farolfija (1713.–1715.)“ u: *Croatia christiana periodica* 50 (2002.), str. 82.

²⁵ Zbirka oporuka, DAST –180, AJS – III/28.

²⁶ Mladen Andreis (bilj. 11), str. 206.

²⁷ Katarina r. Pinelli imala je dvije kćeri Anđelu (od 1820., muž Franjo Rossignoli, od 1828. Ivan Fortis) i Vicencu (muž Josip Tacconi). Zahvaljujem dr. sc. Mladenu Andreisu na podacima. Nevenka Bezić-Božanić, „Trogirske obitelji u 18. stoljeću (8)“ u: *Vartal* 1–2 (2001.), str. 187.

²⁸ Irena Benyovsky (bilj. 13), str. 58, 62–63, 78, 120, 129.

drugi put za Antuna Resija (1764.), obojica su bila trogirski građani.²⁹ Franka spominje svoje muževe u oporuci, ali, za razliku od prethodno navedene Anastazije Quarco, piše svoju oporuku u krevetu pri zdravoj pameti: ... *in letto la signora Francesca Granzich...: in primo voto del quondam Giacomo Burich ed in secondo voto del quondam Antonio Resio... da male nel corpo, ma sana... mente...*³⁰ Oporuka je sastavljena u kući oporučiteljice u nazočnosti egzaminatora Marka Antonija Andreisa te pozvanih i zamoljenih svjedoka Vice Tironija i Pavla Quarantana i bilježnika Jerolima Celio Cege.

U kojoj je kući Franka živjela, nije moguće predočiti, jer kuća Resija više nema u Trogiru, niti se spominju u austrijskom katastru. Kuća Burić ima više u posjedu Lovre Burića, bogatog i moćnoga trogirskog veleposjednika.³¹

Na prvom mjestu Franka kao i Anastazija, kako je bilo uobičajeno kod sastavljanja oporuka, preporučuje svoju dušu Bogu, stvoritelju svijeta, Blaženoj Djevici Mariji, Svima svetima, Anđelu čuvaru i nebesima. Također ostavlja 10 soldi Hospitalu sv. Duha te isto toliko za održavanje zidina.³²

Svojoj kćeri Lucieti Burić ostavlja dijamantni prsten (... *un anello di diamanti con sette pietre*). Ivani Nikoleti Resio ostavlja dva para zlatnih naušnica, jedne s tri privjeska u obliku kruške (... *a tre pirol...*), a druge s jednim (... *con un pirol...*).³³ Emi Dumgliz³⁴ u znak zahvalnosti zbog pomoći njezinoj kćeri, spomenutoj Lucieti Burić, ostavlja zlatni prsten, britvu s lancem od srebra, srebrnu žličicu (... *un aneiletto d'oro una britola con cadenella di argento ed un sculierin par d'argento...*).³⁵

Sve ostalo što je ona posjedovala i sve ono što je ona donijela u dotu iz kuće Grančić ostavlja svojim kćerima Ivani i Lucieti (*Nel resto veramente di tutti, e cadauni beni di essa testatrice... suoi universali eredi... Ioanna e Lucietta di essa amate figlie...*).

²⁹ Nevenka Bezić-Božanić, (bilj. 11, 2003.), 93; Mladen Andreis (bilj. 11), 206.

³⁰ Zbirka oporuka, DAST (bilj. 25).

³¹ Kruno Prijatelj, „Slikarska djela 19. stoljeća u Trogiru“ u: *Mogućnosti 9–10* (1987), str. 944. Irena Benyovsky (bilj. 13), str. 146–147. Fani Celio Cega, *Kaštel Novi u starom austrijskom katastru*, Zagreb 2011., str. 28–29, 205.

³² Irena Benyovsky Latin (bilj. 12), str. 80.

³³ Naušnice s privjeskom u obliku kruške nosile su se često u Trogiru kao i u susjednom Splitu. Danica Božić-Bužančić, *Društveni i privatni život Splita od konca XVIII. stoljeća do pada Mletačke Republike*, rukopis doktorske disertacije, Split 1976., str. 201. Fani Celio Cega, *Sva-kidašnji život grada Trogira od sredine 18. do sredine 19. stoljeća*, Split 2005., str. 133.

³⁴ Dumgliz, Duimiz, Dumljic, trogirski obitelj, spominje se od 18. stoljeća. Nevenka Bezić-Božanić (bilj. 27), str. 184.

³⁵ Fani Celio Cega (bilj. 33), str. 136.

PUČKE OPORUKE

Oporuka Ivanice Šurije

Ivanica Šurija svoju je oporuku napisala 30. srpnja 1798. godine u Trogiru u svojoj kući, u nazočnosti egzaminatora Ivana Krstitelja Jure te svjedoka Veseljka Racetina i Matije Vukovića (sl. 4). Bilježnik je bio isti, Jerolim Celio Cega, kao i kod prethodnih oporuka jer su i pisane u istom razdoblju.³⁶ Ivanica je bila pučanka, rođena 1758. godine, kći Jakova koji se vjenčao Uršulom Stipčić s kojom je imao dvoje djece, a čiji se rod u Trogiru spominje od 18. stoljeća.³⁷ Udana je za Ivana Campagnu, rođenog 1762. godine od oca Antuna i majke Urše, koji također žive u Trogiru od 18. stoljeća.³⁸ ... *Figlia del quondam Giacomo Suria e moglie di Iuanne Campagna quondam Antonio da questa città...*

Rod Šurija bavio se uglavnom mesarstvom u vremenu 19. stoljeća.³⁹ U austrijskom se katastru spominju Fabjan i Stjepan, te nasljednici Jerolima. Nasljednici Jerolima Šurije, koji je bio poljoprivrednik, naslijedili su katnicu s potkrovljem. Fabjan, mesar, posjedovao je u predjelu Pasika jednokatnicu s potkrovljem, a Stjepan, također mesar, posjedovao je kuću pokrivenu slamom, smještenu uz tvrđavu Kamerlengo koja je služila kao klaonica.⁴⁰ Još od vremena francuske uprave klaonice su bile uklonjene iz centra i sagrađene na rubnim dijelovima grada.⁴¹

Ivanica piše oporuku u krevetu, pri zdravoj pameti (... *in letto... per la Dio grazia di mente...*) te, kao i kod prethodnih slučajeva, preporučuje svoju dušu Bogu, stvoritelju svijeta, Blaženoj Djevici Mariji, Svima svetima, Anđelu čuvaru i nebesima, ostavlja 10 soldi Hospitalu sv. Duha i isto toliko za održavanje zidina.

Ivanica je umrla mlada, u četrdesetoj godini, te je svu svoju pokretnu i nepokretnu imovinu ostavila svom četiri godine mlađem mužu. Ivan, poljoprivrednik, u austrijskom se katastru spominje kao vlasnik kuće za stanovanje – jednokatnice u Pasikama, smještene uz kuću Šurija.⁴² Vjerojatno je to kuća u kojoj je živjela i Ivanica i nije isključeno da je kuća bila njezina, jer su sve ostale kuće obitelji Campagna bile sjeverno od kuća Šurija u središnjem dijelu Pasika.⁴³

³⁶ Zbirka oporuka, DAST – 180, AJS – III/ 17.

³⁷ Nevenka Bezić-Božanić (bilj. 11, 2003.), str. 98.

³⁸ Nevenka Bezić-Božanić (bilj. 27), str. 177.

³⁹ Nevenka Bezić-Božanić, „Stanovništvo Trogira u vrijeme preporoda“ u: *Mogućnosti* 9–10 (1987.), str. 835.

⁴⁰ Irena Benyovsky (bilj. 13), str. 82, 93, 95, 131, 137, 159.

⁴¹ Ivan Delalle, *Trogir. Vodič po njegovoj historiji, umjetnosti i životu*, Trogir 1936., str. 25; Stanko Piplović (bilj. 22), str. 12.

⁴² Irena Benyovsky (bilj. 13), str. 82, 147.

⁴³ Irena Benyovsky (bilj. 13), str. 147.

Oporuka Franke Slade

Franka Slade, pokojnog Bože, svoju je oporuku napisala 21. kolovoza 1788. godine na otoku Čiovu – predio Balan (*Fatto in isola Bua di Traù loco Ballan in casa d'abitazione della testatrice...*), u krevetu, ali zdrava uma, u nazočnosti egzaminatora Jerolima Paitonija i svjedoka Alvisa Cippica i Ivana Krstitelja Draganića, te bilježnika kao i u prethodnim slučajevima, Jerolima Celio Cege (sl. 5).⁴⁴

Pripadnica je težačkog roda čiji su pripadnici živjeli u gradu i na otoku Čiovu, a spominju se od 17. stoljeća.⁴⁵ Prema austrijskom katastru ima ih jako mnogo, jedan dio je grupiran na Čiovu na nekoliko lokacija, između ostalog i na predjelu Balan, koji se spominje u oporuci, a drugi u gradu. Ovi čiovske žive pretežno u prizemnicama ili jednokatnicama s vrtom.⁴⁶

I ona kao i njezine prethodnice, kako je bilo uobičajeno kod sastavljanja oporuka, preporučuje svoju dušu Bogu, stvoritelju svijeta, Blaženoj Djevici Mariji, Svima svetima, Anđelu čuvaru i nebesima, također ostavlja 10 soldi Hospitalu sv. Duha te isto toliko za održavanje zidina.⁴⁷ Pitanje je je li bila udana, je li imala djece, jer se ne spominju. Svoju je imovinu ostavila bratu i ostaloj rodbini ili onima koji su je nečime zadužili.

Kati Radačić,⁴⁸ svojoj nećakinji, ostavlja par zlatnih naušnica s tri privjeska u obliku kruške, zlatni nakit, dva *korpeta* (prsluka), pregače, marame i čarape (... *a Catta Radacich di Trau sua nipote... un paio orechini d'oro schietti a tre pirola, un gioiello pien d'oro e due carpeti... traverse, fazoletti e calze...*).

Njezinoj sestri ostavlja prekrivač za krevet obrubljen žutom vrpcom, nošenu suknu od vunene tkanine – raše, *bokasin* (pregača-suknja) od tele (*un copertor da letto di rasse rossa nero orlato con cordela giala, una cottola turchina di rasse usata ed un bocasin di tela*).

Domini, kćeri Marina Žeravice,⁴⁹ ostavlja par zlatnih naušnica u obliku lađice ili polumjeseca (... *un paro navicele d'oro schiette.... nelli orechie...*).⁵⁰ Dalje ostavlja crkvi Blažene Djevice Marije od Zvirache jedan par zlatnih naušnica s tri privjeska

⁴⁴ Zbirka oporuka, DAST – 180, AJS III/ 16.

⁴⁵ Nevenka Bezić-Božanić (bilj. 11, 2003.), str. 96.; Mladen Andreis, "Rod Slade u Trogiru", u: *Vartal* 1-2 (2002), str. 18-21.

⁴⁶ Mladen Andreis (bilj. 11), str. 158–159.

⁴⁷ Irena Benyovsky Latin (bilj. 12), str. 80.

⁴⁸ Katarina Radačić, rođena Slade, Natala, žena Frane Nikole. Nevenka Bezić-Božanić (bilj. 11, 2003.), str. 91.

⁴⁹ Žeravice se spominju u Trogiru u 18. stoljeću. Nevenka Bezić-Božanić (bilj. 11, 2003.), str. 102.

⁵⁰ Naušnice u obliku polumjeseca, lađice i kruške bile su vrlo omiljene među pučankama sve do 20. stoljeća. Danica Božić-Bužančić (bilj. 33), str. 112.

u obliku kruške (... *lascia alla B.V.Maria della neve detta Zvirazie un paro orechini d'oro a filo grana a tre piroli...*).⁵¹

Dominki Russo⁵² ostavlja kompletan krevet s madracom i slamnjačom (tzv. šuštom i štramcem), već uporabljenom plahtom, lanenim prekrivačem, pokrivačima od raše (tzv. sukancima), noćnu košulju – spavaćicu, već nošenu, te lanenu maramu (... *il suo letto, cioe il materazzo, il paglione, le tole e cavaletti, un niziolo di stopeta, un copertor di lana usato, suhanze... di rassa, ed una camicia da note usata non che un fazoletto nuovo di lino.*).

Potom ostavlja Antoniji, ženi Piera Karla Michielija,⁵³ bačvicu za vino (*karatil*) i tzv. bangal (pokrivalo za glavu i ramena).

Oporučno izražava svoju želju da se sahrani u katedrali,⁵⁴ te da se za pokoj njezine duše održi 100 pjevanih svetih misa (... *sepolito il suo corpo nella chiesa del Duomo di questa citta, con la celebrare pure di messe numero 100...*).

Dalje ostavlja jednu klupu – banak (... *un banco...*) Magdaleni, pokojnog Nikole Koščine.⁵⁵ U svojoj ostavini sjetila se i Marie de Buffalis kojoj ostavlja u znak lju-

⁵¹ Crkva Gospe od Zvirache ili Gospe od Sniga u Segetu Donjem prosti je beneficij uz koju je nekoć bila vezana istoimena bratovština čija se matrikula čuva u Muzeju grada Trogira, Zbirka novovjekovne kulturne povijesti, inv. br. 239. Pavao Andreis (bilj. 1), str. 347. Bratimska je crkva bila dobro opremljena i posjedovala je između ostalog i bogat nakit koji su joj darovali pobožni vjernici. Cvito Fisković, „Dva Pravilnika trogirskih bratovština“ u: *Čakavska rič* 1 (1971.), str. 101–102. U rukopisu bratovštine na posljednjim se stranicama nabrajaju crkveni predmeti i odjeća koju je crkva posjedovala. Na pojedinim mjestima navedena su i imena donatora. Primjerice, jedno zlatno raspelo darovao je Marko Kalafatić, a jedan par zlatnih naušnica darovao je nepoznati donator 1761. godine. Na tom je tragu i rečena Franka Slade ostavila par zlatnih naušnica, ali u spomenutoj matrikuli ih ne može ni biti, jer je kao zadnja godina u kojoj je nešto darovano crkvi navedena 1770. godina, a Franka oporučno crkvi ostavlja naušnice kasnije, kako možemo uočiti u tekstu oporuke.

⁵² Vjerojatno Dominka Russo, žena Mirovila. Russovi su u 19. stoljeću uglavnom ribari te postolari (Russo rečeni Pessi) i žive na Čiovu. Nevenka Bezić-Božanić (bilj. 39), str. 832, 838; Nevenka Bezić-Božanić (bilj. 11, 2003.), str. 94; Irena Benyovsky (bilj. 13), str. 157–158.

⁵³ Michieli, Demichielijevi se spominju u Trogiru od 18. stoljeća, a u 19. uglavnom su pomorci, trgovci, poštar i vlasnici kuća na više mjesta u gradu i na Čiovu. Nevenka Bezić-Božanić (bilj. 39), str. 836–837, 841; Nevenka Bezić-Božanić (bilj. 27), str. 185; Nevenka Bezić-Božanić (bilj. 15), str. 122; Irena Benyovsky (bilj. 13), 150.

⁵⁴ Vjerojatno tzv. cimatoriju (*coementerium*), manjem ograđenom prostoru zapadno od katedrale, namijenjenom sahranjivanju građana i pučana, dok su se plemići i velikodostojnici sahranjivali u katedrali. Glavnina grobnica uklonjena je 1850., te je postavljen pločnik. Ivan Delalle (bilj. 41), str. 69. Tijekom 2012. godine, nastavljeno i 2013., vrše se arheološka istraživanja Ministarstva kulture pod nadzorom Konzervatorskog odjela u Trogiru koja su potvrdila nazočnost groblja te otkrila nove nalaze.

⁵⁵ Magdalena, žena Nikole Frane Koščine, rođena je Katalinić (otac Jerolim). Koščine se spominju u 17. stoljeću, u 19. stoljeću su poznati brodograditelji, a žive uglavnom na Čiovu. Katalinići se spominju od 17. stoljeća, a u 19. stoljeću su pomorci, kapetani, brodograditelji, zanatlije (kovači, kolari...) i žive na Čiovu, nedaleko od Sladinih i u gradu. Nevenka Bezić-

bavi (... *in segno di amore*...)⁵⁶

Na kraju, svu ostalu svoju imovinu ostavlja svojem nasljedniku, bratu Ivanu Sladi (*Nel resto veramente di tutti e cadauni suoi beni... lascio... suo universale erede Zuane Slade, suo diletissimo fratello*...)⁵⁷

Oporuka Franke Slade najsadržajnije je oporuka od svih obrađenih u ovom članku. Franke je vrlo temeljita ostavljajući primjerice nakit, posteljenu ili kućne predmete, uključujući već uporabljene stvari osobama koji su je vjerojatno nečim zadužile.

Žene koje nisu bile udate obično su živjele s bratom pa je logično da je ono što je imala od nepokretne imovine, vjerojatno zemljište (obično nisu dobivale kuću ili dio kuće ako su imale brata), ostavila upravo bratu.

Oporuka Antonije (Antice) Vlašić

Antonia (Antica) Vlašić svoju je oporuku napisala 31. siječnja 1791. godine na otoku Čiovu – predio Balan (*Fatto in isola Bua di Traù loco Ballan in casa d'abitazione della testatrice*...), u krevetu, ali zdrava uma, u nazočnosti egzaminatora Koriolana Gracija i svjedoka Josipa Kažotića i Augustina Rotonda, te bilježnika kao i u prethodnim slučajevima, Jerolima Celio Cege (sl. 6).⁵⁸

Antonia (Antica) rođena je 1731. godine kao šesto dijete Mate i Lucije Vlašić, čiji se rod u Trogiru spominje tijekom 18. stoljeća.⁵⁹ Udala se za Ivana Kakića, čiji se rod spominje u Trogiru od 17. stoljeća, a s kojim je imala šestero djece.⁶⁰ Premda ih danas ima i u gradu (nasljednici) i na Čiovu, u austrijskom katastru

Božanić (bilj. 39), str. 830–831, 837; Nevenka Bezić-Božanić, „Trogirske obitelji u 17. stoljeću (5)“ u: *Vartal*, 1–2 (1996.–1997.), str. 345; Nevenka Bezić-Božanić (bilj. 15), str. 113–115; Irena Benyovsky (bilj. 13), str. 148–149.

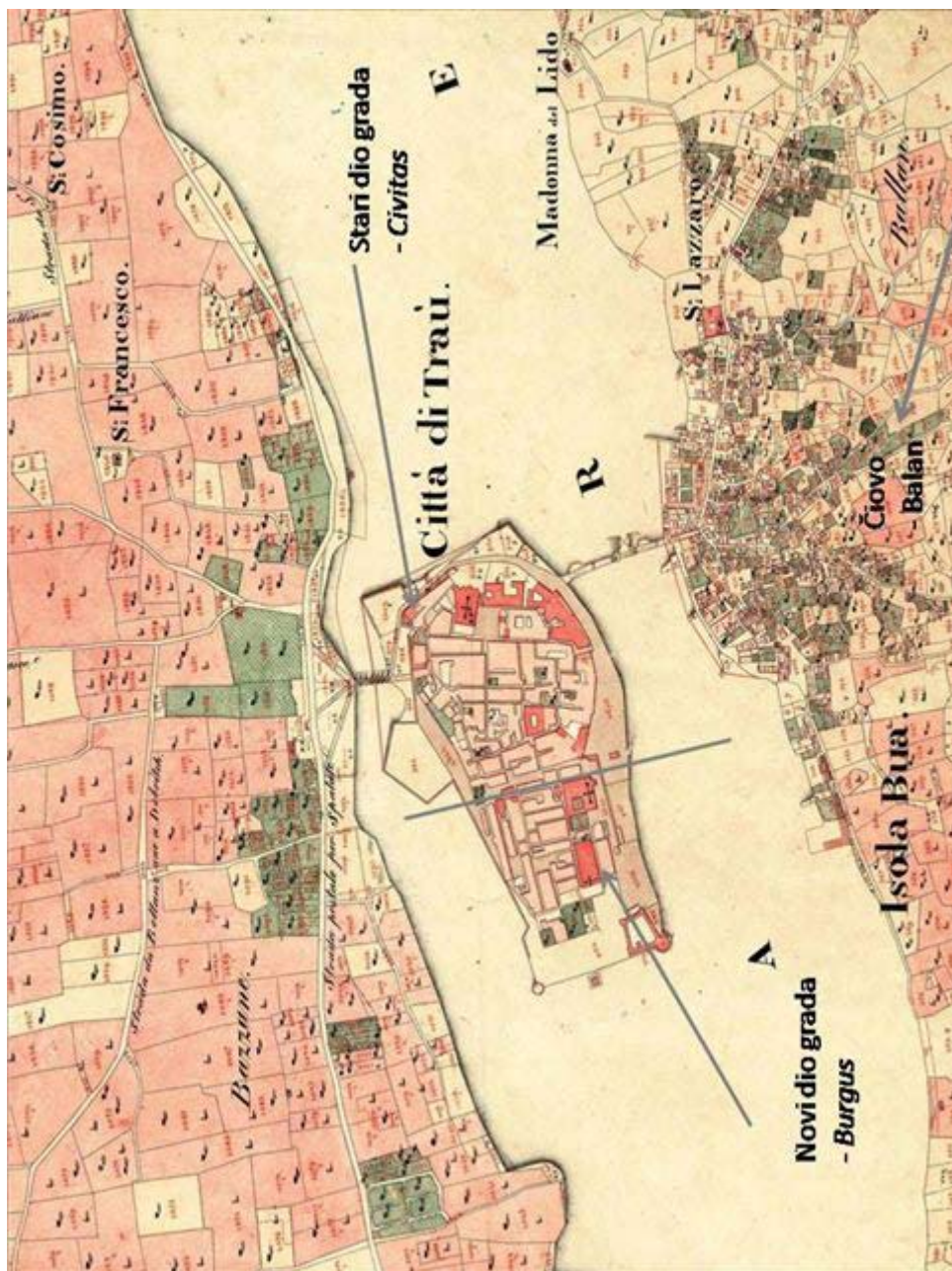
⁵⁶ Iz oporuke nije jasno što ostavlja, jer se teško prepoznaje riječ, ali je jasno da je riječ o nošenom predmetu. Malo je neobično jer su Buffalisi trogirsko plemstvo, ali, prema istraživanju Mladena Andreisa, u 18. stoljeću imaju dosta izvanbračne djece, među kojima se spominje i Marija. Vjerojatno je riječ o osobi koja nije bila bogata. Mladen Andreis (bilj. 11), str. 138.

⁵⁷ Vjerojatno Ivan Slade, sin Bože (*Natala*), rođen 1735. Nevenka Bezić-Božanić (bilj. 11, 2003.), str. 96.

⁵⁸ Zbirka oporuka, DAST – 180, AJS III/14.

⁵⁹ Vlašići se više ne spominju u austrijskom katastru. Vjerojatno su kratko boravili u Trogiru. Nevenka Bezić-Božanić (bilj. 11, 2003.), str. 101.

⁶⁰ Nevenka Bezić-Božanić, „Trogirske obitelji u drugoj polovici 16. stoljeća (2)“ u: *Vartal* 1–2 (1993.), str. 141. Nevenka Bezić-Božanić (bilj. 15), str. 111, piše Kačić. Mislim da je riječ o rodu Kakić, jer u matičnim knjigama piše Cachich, a sa strane je netko vjerojatno kasnije, jer je drugačiji rukopis, dodao Kakich. Kačić primjerice Nevenka Bezić-Božanić spominje 1884. godine kao doseljenike iz Pučišća na Braču. Nevenka Bezić-Božanić (bilj. 39), str. 823.

Katastarska mapa Trogira iz 1830., Arhiv mapa za Istru i Dalmaciju (Državni arhiv u Splitu)

spominje se samo Filip koji živi u Pasikama.⁶¹ Krajem 18. stoljeća spominje se Antun Kakić (*Cachich*) kao vlasnik kuće na predjelu Obrov koju je iznajmio Mariji Šižgorić.⁶²

Kao i njezine prethodnice, kako je bilo uobičajeno kod sastavljanja oporuka, preporučuje svoju dušu Bogu, stvoritelju svijeta, Blaženoj Djevici Mariji, Svima svetima, Anđelu čuvaru i nebesima. Dalje, ostavlja 10 soldi Hospitalu sv. Duha te isto toliko za održavanje zidina.⁶³

Svojoj kćeri Magdaleni (rođenoj 1757.), ženi Nikole Pauta, rečenog Prirad,⁶⁴ ostavlja novac, 310 lira (*Item iure legati lascia... a Madalena sua figlia moglie di Nicolo Paut detto Prirad trecento dieci lira (310)...*).

Svu ostalu svoju nepokretnu i pokretnu imovinu ostavlja sinu Antunu (*Nel resto veramente di tutti e cadauni suoi beni mobili, stabili... lascio... erede Antonio Cachich suo diletissimo figlio...*).

Zaključak

U zaključku predstavljanja dviju plemićkih oporuka, može se naslutiti kako nije riječ o bogatim plemkinjama. Anastazija, rođena Quarco, nije bila toliko imućna sudeći prema oporuci, s obzirom na to da je bila pripadnica nekoć moćnoga trogirskog plemstva, a i muževi su joj bili građani. Međutim, stanovala je u istočnom dijelu grada u kojem je obitavalo imućnije građansko i plemićko stanovništvo. Franka, rođena Grančić, bila je, kao i Anastazija, u braku s pripadnicima građanskog sloja i, sudeći prema oporuci, nije imala velikog bogatstva, a također je živjela u starijem dijelu grada u kojem je živjelo bogatije stanovništvo.

Stariji, istočni dio grada (*civitas*) nastanjen je po osnutku grada u antičkom razdoblju. U srednjem vijeku sustavnom izgradnjom zbijenih i visokih katnica, kako bi se maksimalno iskoristio relativno mali prostor na otočiću, ispunjen je plemićkim palačama grupiranim prema rodovima te manjim kućama u kojima su živjeli bogati neplemići.⁶⁵ Na takav je način ova urbana mala sredina funkcionirala i u novom vijeku, krajem 18. stoljeća, u vremenu kada su sastavljane navedene oporuke. Razmještaj prostorija u stambenim objektima ostao je jednak, što možemo najbolje uočiti na primjeru palače Garagnin: u prizemlju trgovine

⁶¹ Irena Benyovsky (bilj. 13), 149.

⁶² Ivana je bilo više rođenih u drugoj polovini 18. stoljeća. Jedan je imao kuću u gradu koju je iznajmio ženi koja je bila vlasnica kuće odmah do njegove. Irena Benyovsky, „Popratak trogirskih ulica“ u: *Povijesni prilozi* 30 (2006.), str. 157.

⁶³ Irena Benyovsky Latin (bilj. 12), str. 80.

⁶⁴ Nevenka Bezić-Božanić (bilj. 15), str. 87.

⁶⁵ Irena Benyovsky Latin (bilj. 12), str. 132–168.

obično s ulaznim vratima „na koljeno“, kako bi se dobio izlog u sastavu ulaza, prvi kat saloni, drugi i ostali katovi sobe za spavanje, a na posljednjem katu kuhinje i spremišta (sl. 7).⁶⁶

U zaključku predstavljanja triju oporuka pučanki, možemo uočiti da je Ivanica, rođena Šurija, živjela u novijem dijelu grada, Prigrađu, *burgusu* ili tzv. Pasikama. U usporedbi sa starijim dijelom (*civitas*), u kojem je živjelo bogato stanovništvo, predstavljaju noviji dio na kojem se grad širi od 13. stoljeća, na nasutim zemljištima, a koji je od starijeg dijela bio odvojen zidom, srušenim nakon mletačke opsade u 15. stoljeću. Od tada se intenzivnije naseljava pretežno siromašnijim slojem koji se postupno bogati.⁶⁷ Dok tijekom srednjeg vijeka stanovništvo živi u manjim kućicama, koje se često navode kao skromne daščare, drvene kućice, osim nekolicine raskošnijih,⁶⁸ u novom vijeku, poglavito u 19. stoljeću, već su to kamene katnice s podrumom u prizemlju.⁶⁹

Ostale dvije, Franka, rođena Slade, i Antonija (Antica), rođena Vlašić, živjele su na otoku Čiovu na lokacijama na kojima je živjelo pučko stanovništvo koje nije bilo imućno (Balan) u prizemnim kućicama ili manjim katnicama.

Odabrane oporuke koje su obuhvatile različite trogirске staleže iz starijeg i novijeg dijela gradske jezgre (*burgus* i *civitas*) te Čiova, urbane i ruralne sredine, uputile su na sličnost pri sastavljanju dotičnog dokumenta, ali i raznolikost s obzirom na imovinu i podrijetlo oporučiteljice, premda ni u jednom slučaju, bez obzira na stalež, nije riječ o bogatim osobama.

⁶⁶ Tomislav Marasović, „Stambena kuća u Trogiru Radovanova doba“ u: *Majstor Radovan i njegovo doba: zbornik radova međunarodnog znanstvenog skupa održanog u Trogiru 26. - 30. rujna 1990. godine*, (ur.) Ivo Babić, Trogir 1994., str. 197; Fani Celio Cega (bilj. 33), str. 60–73.

⁶⁷ Ivo Babić, „Počeci trogirskog predgrađa u Pasikama“ u: *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji* 39 (2001.–2002.), str. 123; Irena Benyovsky Latin (bilj. 12), str. 42–45, 78–79.

⁶⁸ Ivo Babić (bilj. 67), str. 135–142.

⁶⁹ U austrijskom katastru u predjelu Pasika brojne su stambene katnice s potkrovljem, s podrumima, ili s vanjskim stubištem, u pojedinim slučajevima spominju se prizemnice, ali isto tako i dvokatnice ili čak trokatnice. Irena Benyovsky (bilj. 13), str. 82–95.

Summary

THE EXAMPLES OF LAST WILLS AND TESTAMENTS OF NOBLE AND COMMONER WOMEN DURING NEOCLASSICAL PERIOD IN TROGIR

Last wills and testaments have always been an indispensable factor not only in legal history and the history of society of a country, but also in the history of everyday life. Having this in mind, we can analyse the last wills and testaments written in Neoclassical period. The City of Trogir Statute, which was, albeit written in Medieval times, still in force during the Neoclassical period, defined the rights and obligations of the testator and everybody else involved in making of the last will and testament. The examples of last wills and testaments of noblewomen married to commoners and the ones written by commoner women analysed in this paper were all, without exception, written in accordance to this Statute. What each citizen had in common, regardless of his or her social class, were their obligations toward the Church and the Hospital of the Holy Spirit, the desire to settle all their debts in order to find peace in afterlife, their Roman Catholic faith being indisputable.

Among the analysed last wills and testaments in this paper is the one made by Anastazija, neè Quarco, who was, judging by her last will, not quite wealthy, especially taken into account that she was a member of the once powerful nobility of Trogir, and that her husbands were commoners. Regardless of these facts, she resided in the eastern part of the city where mostly wealthy commoners and nobility lived. The second analysed last will and testament belongs to Franka, neè Grančić, another woman of noble birth married to a commoner, not rather wealthy, but also residing in the older part of the city.

The remaining three last wills and testaments were made by commoner women. Although Ivanica, neè Šurija, lived in Prigrade; *burgus* also known as Pasike where mostly poorer layers of society lived, judging by her last will and testament, she nevertheless owned real estate. The remaining two, Franka, neè Slade, and Antonija (Antica), neè Vlašić, lived on Čiovo, in the area called Balan and were not well off.

Based on the analysis of this selection of last wills and testaments originating from the period of permeation of Neoclassical ideas to the city at the end of the 18th century, one cannot help thinking that they do not contain significant legacy, and that the turbulent social changes at the end of the 18th century greatly contributed to the pauperisation of Trogir nobility, let alone the other social classes. However, they continued to live according to their birth and ancestry, and on separate locations.

Keywords: *Trogir; Neoclassicism; everyday life; last will and testament*